

Een mislukt toneelstukje

Preek over Johannes 18:38

Te lezen: Johannes 18:28-19:16

Datum: 28 maart 1987

In de lijdensgeschiedenissen staat de wereld radicaal op zijn kop. Op schokkende wijze wordt alles ondersteboven gedraaid. Hij die alle macht heeft hangt machteloos aan een kruis. Hij die geen zonde gekend heeft ondergaat de doodstraf onder de handen van zondaren. De wereld staat tot in het absurde op zijn kop: Een moordenaar wordt vrijgelaten. En de rechtvaardige Zoon van God wordt aan een kruis geslagen. Tot in de natuur toe wordt alles ondersteboven gekeerd: Wanneer Jezus op Goede Vrijdag sterft, wordt het midden op de dag drie uur lang donker als in de nacht. Dag en nacht, licht en donker worden omgedraaid.

Wij lezen met elkaar de geschiedenis waarin Jezus in het gerechtsgebouw door Pilatus wordt ondervraagd. Wanneer Jezus voor Pilatus terecht staat worden de rollen omgedraaid: Officieel treedt in de geschiedenis Pilatus op als rechter. En Jezus is de beklaagde over wie recht moet worden gesproken. Maar zoals overal in de lijdensgeschiedenissen worden ook hier de rollen omgedraaid. Zonder veel te zeggen spreekt de beklaagde recht over zijn rechter. Dat gebeurt in een omkeer der verhoudingen die absurd lijkt. Juist wanneer Jezus door rechter Pilatus veroordeeld wordt velt Jezus het oordeel over het recht van de rechter! Zoiets heet ironie. Ik heb het in een woordenboek opgezocht. Ironie is: Bedekte spot die het tegenovergestelde zegt van hetgeen bedoeld wordt. De geschiedenis van de berechting van Jezus, in het gerechtsgebouw van Jeruzalem, is één stuk ironie. Op een heel fijnzinnige wijze wordt de spot gedreven met rechter Pilatus. En met het recht dat hij spreekt. Het lijkt alsof er een oordeel wordt geveld over Jezus. Maar Johannes vertelt de geschiedenis zo, dat je ontdekt - als je er oog voor hebt - dat er ten diepste precies het tegenovergestelde gebeurt: Er wordt een oordeel geveld over de rechter en over zijn recht.

De geschiedenis van Jezus en Pilatus zit vol goddelijke ironie. Er gebeurt op ironische wijze voortdurend het tegenovergestelde van wat er officieel gebeurt. Officieel is Pilatus de rechter. Zo is het decor opgezet. Tot en met de plaats van handeling, het officiële romeinse paleis van justitie, wijst alles er op dat Pilatus de rechter is. Maar de geschiedenis lijkt weldra op een toneelstuk waarin de hoofdrolspeler zijn tekst is kwijtgeraakt. Pilatus raakt als rechter weldra de kluts kwijt. Buiten staan de joodse overpriesters de terechtstelling van Jezus te eisen. Binnen kan Pilatus alsmaar geen overtredingen van de wet bij Jezus ontdekken. Die arme rechter! Hij weet het niet meer. Hij loopt van binnen naar buiten. En van buiten naar binnen. Met een in spot gedoopte pen noteert Johannes het heel precies:

vers 29 'Pilatus kwam tot hen naar buiten....'

vers 33 'Pilatus keerde terug in het gerechtsgebouwen riep Jezus....'

vers 38 'Na dit gezegd te hebben, kwam hij weer naar buiten tot de Joden en zei tot hen: Ik vind geen schuld in Hem'

In hoofdstuk 19:4 'Pilatus kwam wederom naar buiten en zei tot hen: Ik breng Hem voor u naar buiten opdat gij weet dat ik geen schuld vind in Hem'.

De overpriesters zetten Pilatus onder druk.

In vers 8 schrijft Johannes:

'Toen Pilatus dit woord van de overpriesters hoorde, werd hij nog meer bevreesd en ging weer het gerechtsgebouw binnen en zei tegen Jezus: Waar komt u eigenlijk vandaan?'

De rechter loopt wanhopig van buiten naar binnen en van binnen naar buiten.

Gerechtsgebouw in, gerechtsgebouw uit.... Wat een vertoning! Wat een rechter!

Het drama van de rechter en zijn rechtspraak bereikt een hoogtepunt.

Terwijl Pilatus binnen Jezus ondervraagt, staat buiten het volk te schreeuwen:

'Pilatus als je Jezus loslaat, ben je geen vriend van de keizer!' Dan onderneemt Pilatus

een wanhoopspoging. Hij gaat weer naar buiten. Nu om definitief als rechter af te

gaan. Theatraal gaat hij op de stoel zitten waarop de rechter zijn gerechtelijke

uitspraken placht te doen. Maar dit keer is alles anders. Pilatus spreekt geen recht

over anderen. Zijn eigen rechtvaardigheid is nu in het geding. Het gaat nu om het

recht van de rechter! De evangelist Mattheüs vertelt dat Pilatus op dat moment zijn

handen demonstratief in een bak water waste. De rechter wast zijn handen in

onschuld! Wat een vertoning als de rechter zijn onschuld moet bewijzen!

Het recht van notabene de rechter zelf is in het geding! Zijn eigen recht van bestaan

als rechter staat op de rol. En dan valt de rechter door de mand. Hij zakt door de

zitting van de rechterstoel. Heen en weer geslingerd tussen schreeuwende priesters

en de onschuldige Jezus vraagt Pilatus: 'Moet ik uw koning kruisigen?'

En - schrijft Johannes - toen gaf hij Hem over om gekruisigd te worden.

Dat is de ironie van de geschiedenis van Jezus en Pilatus. Officieel sprak Pilatus recht

over Jezus. Maar ten diepste spreekt de beklagde Jezus recht over de rechter. De

'zaak Jezus' onthult dat Pilatus als rechter geen recht van bestaan heeft. Officieel gaat

het in de rechtszaak om het recht van Jezus. Maar in wezen gaat het om het recht van

de rechter! In deze geschiedenis stelt de veroordeelde Jezus als een rechter de vraag

naar recht aan de orde. Wanneer heeft een mens recht van bestaan? Recht van

bestaan, voor God en voor de mensen? Er is geen ander recht van bestaan dan het

recht dat God een mens geeft op basis van het geloof in de kruisdood en opstanding

van Jezus Christus. Recht van bestaan: Dat is een zaak van Goede Vrijdag en Pasen.

In de geschiedenis van Jezus en Pilatus wordt het begrip 'recht' tweemaal in

verbinding gebracht met het joodse Pascha. De eerste keer in Johannes 18:39 en 40.

De rechter weet dan al geen raad met het recht. Hij probeert zijn

verantwoordelijkheid voor het recht te ontlopen. Hij zegt tegen de joodse

overpriesters: 'U hebt het gebruik dat ik u op Pascha iemand loslaat. Zal ik Jezus

loslaten?' Dat zou mooi zijn. Met een beroep op een gebruik zou Pilatus van deze

lastige zaak af zijn! Het recht behoefde dan niet zijn loop te hebben. De rechter zou dan niet in verlegenheid gebracht worden. Maar zo gaat het niet. Met Pasen zal Jezus inderdaad vrijgelaten worden. In de opwekking spreekt God zelf recht over Zijn Zoon. Als God Jezus loslaat uit het graf spreekt God recht: Hij heeft recht gehandeld. Mijn Zoon is de rechtvaardige bij uitstek. Hij verdient niet de dood maar het eeuwig leven! Pasen is het feest van de loslating van Jezus. Pasen is het feest van de vrijspraak. Het feest van het recht van bestaan voor God en voor de mensen. Maar dat recht met Pasen bestaat er alleen via Goede Vrijdag.

In de geschiedenis van Jezus en Pilatus wordt het Pascha nog een keer in verband met rechtspraak genoemd. Als Pilatus tenslotte dat mislukte toneelstuk op de rechterstoel opvoert, als hij op het punt staat om tegen zijn eigen geweten in, Jezus ter kruisiging over te leveren, schrijft Johannes: 'En het was Voorbereiding voor het Pascha'. (19:14) Dat is méér dan een terloopse tijdsaanduiding. In de tijd van de Voorbereiding op het Pascha bereidden de Joden het paaslam voor de Paschamaaltijd. Op hetzelfde moment werd Jezus als het paaslam ter slachting overgeleverd. De onschuldige Jezus werd overgeleverd om op Goede Vrijdag te sterven. Hij sterft de dood van mensen die geen recht van bestaan hebben. Heel ironisch sterft Hij aan het kruis ook de dood van zijn rechter Pilatus! Pilatus had als rechter geen recht van bestaan. Jezus sterft aan zijn recht van bestaan! In de geschiedenis van Jezus en Pilatus verschijnt Jezus als de rechter. De veroordeelde klaagt de rechter aan en spreekt recht over hem. Na Goede Vrijdag en Pasen bestaat er maar één recht op leven. Eén recht van bestaan voor het aangezicht van God. Dat recht wordt door God geschonken op basis van geloof in het plaatsvervangend sterven van Jezus op Goede Vrijdag en van zijn opwekking uit de dood door God op Pasen. De vrijspraak van Pasen van Jezus wordt zo uw en mijn vrijspraak.

Amen.